

महाराष्ट्र शासन- कृषि विभाग
नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प

30 अ/ ब, आर्केड, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर, कफ परेड मुबई -400 005

दुरध्वनी क्र. : 022 22163351/52

ई-मेल: pmu@mahapocra.gov.in

जा. क्र. NDKSP-14027(19)/1/2026-14 (3232510)

दि. 10/05/2026

प्रति,
विभागीय कृषि सहसंचालक,
छत्रपती संभाजीनगर, लातूर, अमरावती, नागपूर, नाशिक

विषय: शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास प्रोत्साहन मार्गदर्शक सूचना...

उपरोक्त विषयास अनुसरून, बदलत्या हवामानामुळे पर्जन्यमानातील अनिश्चितता, जमिनीतील ओलावा व सेंद्रिय कर्बामध्ये घट, उत्पादन खर्चात वाढ तसेच पिकांच्या उत्पादकतेवर प्रतिकूल परिणाम होत असल्याचे दिसून येत आहे. या पार्श्वभूमीवर नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत शेतकऱ्यांना हवामान अनुकूल तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्यास प्रोत्साहित करण्यात येत असून, शाश्वत शेती, मृदा संवर्धन, पाणी कार्यक्षमता वाढ व उत्पादन खर्च कमी करणे हे प्रकल्पाचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.

त्या अनुषंगाने प्रकल्पांतर्गत राबविण्यात येत असलेल्या हवामान अनुकूल तंत्रज्ञान अभियान (CRT अभियान) अंतर्गत "शून्य मशागत/कमीत कमी मशागत" या तंत्रज्ञानाचा प्रसार व अवलंब वाढविण्यासाठी विशेष प्रयत्न करण्यात येत आहेत. शेतकऱ्यांना या पर्यावरणपूरक तंत्रज्ञानासाठी प्रोत्साहित करणे आणि त्याचा प्रसार वाढवणे या उद्देशाने शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास हा घटक प्रकल्पामध्ये राबविण्यात येत आहे. याविषयाच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना या पत्रसोबत पाठविण्यात येत आहेत.

आपल्या कार्यक्षेत्रातील संबंधित अधिकारी/कर्मचारी तसेच प्रकल्प गावांमध्ये सदर तंत्रज्ञानाचा प्रभावी प्रचार व प्रसार करण्यात यावा.

सोबत: मार्गदर्शक सूचना.

Digitally signed by

Minal Karanwal

Date: 26-05-2026

12:04:48

प्रकल्प संचालक

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प

प्रत, माहितीस्तव सादर

1. मा. सचिव (कृषि)
2. मा. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय

प्रत, पुढील कार्यवाहीस्तव

3. संचालक (विस्तार), कृषि आयुक्तालय, पुणे
4. संचालक (आत्मा), कृषि आयुक्तालय, पुणे
5. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (प्रकल्पातील सर्व २९ जिल्हे)
6. प्रकल्प संचालक (आत्मा) (प्रकल्पातील सर्व २९ जिल्हे)
7. उपविभागीय कृषि अधिकारी (प्रकल्पातील सर्व)
8. तालुका कृषि अधिकारी (प्रकल्पातील सर्व)

शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास प्रोत्साहन मार्गदर्शक सूचना

पार्श्वभूमी

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत शेतकऱ्यांना बदलत्या हवामानाशी जुळवून घेण्यासाठी हवामान अनुकूल तंत्रज्ञान अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे या उद्देशाने प्रकल्पांतर्गत विशेष प्रयत्न करण्यात येत आहेत. मागील काही वर्षांतील हवामानातील बदल व पर्जन्यमानातील अनिश्चितता जसे पावसाचे एकूण कमी दिवस, कमी वेळेत जास्त पाऊस, सरासरीपेक्षा कमी पाऊस, पावसाचा तीन आठवड्यांपेक्षा जास्त खंड, मान्सूनचे उशिरा आगमन व वेळेपूर्वी निघून जाणे, गारपीट व अवेळी पाऊस या सर्व हवामानातील बदलामुळे पाणी टंचाई (पिण्यासाठी, जनावरांसाठी, पिकांसाठी) पिकांच्या उत्पादनात व उत्पादकतेत घट, कृषी उत्पादन वाढीचा दर घटणे, अल्प व अत्यल्प भुधारक शेतकऱ्यांमध्ये नैराश्य, ग्रामीण भागाकडून शहराकडे स्थलांतर होऊ लागले इ. परिणाम दिसून येत आहेत. तसेच वाढत्या तापमानामुळे कोरडवाहू पिकांच्या उत्पादकतेवरील परिणाम तसेच जमिनीतील कर्बामध्ये व ओलाव्यामध्ये घट, कमी कालावधीत पडणाऱ्या पावसामुळे होणारी प्रचंड जमिनीची धूप, अनियमित पावसामुळे कोरडवाहू पिकाकरीता पाणी उपलब्धतेवर प्रतिकूल परिणाम इ. शेतावर वातावरणातील बदलामुळे संभाव्य दूरगामी परिणाम दिसून येतील असे वातावरण बदलाबाबत कार्यरत राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय तज्ञांनी नमूद केले आहे.

वरील सर्व दूरगामी परिणामांचा विचार करता बदलत्या वातावरणाचा अभ्यास करून हवामान अनुकूल तंत्रज्ञानाचा प्रसार व अवलंब करणे आवश्यक आहे. बदलत्या हवामानात जमिनीच्या सुपिकतेचा देखील न्हास होत असल्याचे निदर्शनास येत आहे. जमिनीचे आरोग्य धोक्यात आले असल्याबद्दल जागतिक पातळीवरील हवामानविषयक परिसंवादांमध्ये चिंता व्यक्त करण्यात येत आहेत. राज्यातील शेतजमिनीच्या न्हासाचा वेग देखील चिंताजनक आहे. अशा प्रतिकूल परिस्थितीमध्ये शेतकऱ्यांनी हवामान अनुकूल असणारी "संवर्धित शेती" पद्धती अवलंबल्यास जमिनीच्या संवर्धनाबरोबरच उत्पादन खर्चामध्ये लक्षणीय घट होत असल्याचे दिसून आले आहे.

संवर्धन शेती ही एक शेती पद्धती आहे जी शेतीयोग्य जमिनीचे संभाव्य नुकसान टाळू शकते आणि न्हास झालेल्या जमिनीचे पुनरुज्जीवन करू शकते. ही कायमस्वरूपी मातीचे आच्छादन राखण्यास, मातीची कमीत कमी ढवळाढवळ करण्यास आणि वनस्पती प्रजातींमध्ये विविधता आणण्यास प्रोत्साहन देते. ही जमिनीवरील आणि जमिनीतील जैवविविधता आणि नैसर्गिक जैविक प्रक्रिया वाढवते, ज्यामुळे पाणी आणि पोषक तत्वांच्या वापराची कार्यक्षमतेमध्ये देखील वाढ होते पर्यायाने सुधारित आणि शाश्वत पीक उत्पादनाला चालना मिळते. संवर्धन शेतीची तत्त्वे स्थानिक पातळीवर स्वीकारलेल्या पद्धतींसह सर्व प्रकारच्या कृषि हवामान भागात सार्वत्रिकपणे लागू आहेत. यांत्रिकपद्धतीने जमीन नांगरणे यांसारख्या मातीची प्रचंड हलवाहलव करणाऱ्या हस्तक्षेपांचे प्रमाण पूर्णपणे कमी केले जाते किंवा टाळले जाते.

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या पहिल्या टप्प्यात राबविण्यात आलेल्या शेतीशाळांमधून शेतकऱ्यांनी संवर्धित शेतीसाठी "शून्य मशागत" तंत्राचा प्रायोगिक तत्वावर अवलंब केला असून खरीप हंगामात कापूस, सोयाबीन, मका, बाजरी, ज्वारी आले इ. पिकांची तसेच रबी हंगामात हरभरा, गहू, मका आणि त्यानंतर उन्हाळी हंगामात उन्हाळी बाजरी, झेंडू इ. पिकांचे यशस्वीपणे उत्पादन घेण्यात आले आहे. विनामशागतीने सलग पिके घेणारे अनेक शेतकरी या तंत्राचे फायदे अनुभवताना आढळून येत आहेत. केंद्र शासनाच्या कृषी क्षेत्रामधील "स्वयं कार्बन विपणन" (Voluntary Carbon Market) धोरणानुसार शेतकऱ्यांनी जमिनीतील सेंद्रिय कर्ब वाढविण्यासाठी संवर्धित शेती पद्धती अवलंब करणे क्रमप्राप्त आहे. तसेच सदर तंत्राची कर्ब ग्रहण (Carbon Sequestration) वाढविण्यासाठी उपयुक्तता सिद्ध झाली आहे. या सर्व हवामान अनुकूल गुणधर्मांचा विचार करता "शून्य मशागत" तंत्राबाबत शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन देणे आवश्यक आहे व त्याचा अवलंब वाढवणे क्रमप्राप्त आहे. या पार्श्वभूमीवर, प्रकल्पांतर्गत हवामान अनुकूल तंत्रज्ञान अभियान (CRT अभियान) राबविण्यात येत आहे. या अभियानांतर्गत निश्चित केलेल्या १६ विविध तंत्रज्ञानांमध्ये 'शून्य मशागत/कमीत कमी मशागत' या तंत्राचा समावेश करण्यात आला आहे. प्रत्येक प्रकल्प गावातील किमान ३० टक्के शेतकऱ्यांनी या तंत्रज्ञानाचा अवलंब करावा, असे उद्दिष्ट (लक्षांक) ठेवण्यात आले आहे. शेतकऱ्यांना या पर्यावरणपूरक तंत्रज्ञानासाठी प्रोत्साहित करणे आणि त्याचा प्रसार वाढवणे या उद्देशाने हा विशेष उपक्रम प्रकल्पामध्ये समाविष्ट करण्यात येत आहे.

उद्देश:

- 1.1 प्रकल्प क्षेत्रामध्ये संवर्धित शेती पद्धतीस चालना देणे आणि त्यायोगे शून्य मशागत तंत्रज्ञानाचा अवलंब वाढविणे.
- 1.2 पावसातील खंड तसेच अतिपाऊस या दोन्ही परिस्थितीत पिकांचे नुकसान कमी करण्यास शेतकऱ्यांना सक्षम करणे.
- 1.3 जमिनीतील सेंद्रिय कर्बाचे प्रमाण वाढवून जमिनीची सुपीकता वाढविणे.
- 1.4 प्रकल्प क्षेत्रातील पिकांच्या उत्पादकतेत वाढ करण्यास मदत करणे.
- 1.5 शेतकऱ्यांचा उत्पादन खर्च कमी करणे.

2 लाभार्थी निवड :

सदर घटकांतर्गत खालीलप्रमाणे शेतकरी लाभास पात्र राहतील

- 2.1 प्रकल्प गावातील सर्व शेतकरी
- 2.2 शेतकरी गट, महिला बचत गट आणि शेतकरी उत्पादक कंपनीचे प्रकल्प गावातील सर्व शेतकरी सदस्य
- 2.3 लाभाध्यास किमान अथवा कमाल जमीनधारणेची अट राहणार नाही

3 अनुदान मर्यादा व कार्यपद्धती :

- 3.1 सदर घटकांतर्गत शून्य मशागत तंत्र अवलंब करणाऱ्या शेतकऱ्यांना प्रोत्साहनपर अनुदान देण्यात यावे.
- 3.2 सदर घटकांतर्गत सर्व पिकांच्या लागवडीसाठी अनुदान देय राहिल
- 3.3 संबंधित शेतकऱ्याने अर्ज केलेल्या क्षेत्रावर शून्य मशागत पद्धतीने पिकांची लागवड केलेली असेल आणि जमीन नांगरली नसल्यास सदर शेतकरी प्रोत्साहनपर अनुदानास पात्र ठरतो.
- 3.4 अनुदानासाठी पात्र क्षेत्राची कमाल मर्यादा प्रती दोन सलग हंगामासाठी ५ हेक्टर प्रती शेतकरी प्रमाणे संपूर्ण प्रकल्प कालावधीसाठी राहिल. एका सर्वे नंबर मधील क्षेत्रास प्रकल्प कालावधीत एकच वेळा अनुदान देण्यात येईल. ज्या क्षेत्रासाठी एकदा लाभ घेतला आहे ते क्षेत्र पुन्हा अनुदानास पात्र असणार नाही.
- 3.5 या बाबीसाठी अनुदानाची गणना सलग दोन हंगामांमध्ये एकाच प्लॉटवर तंत्राचा अवलंब केल्यानंतर करण्यात यावी.
- 3.6 अनुदानाची कमाल मर्यादा: रु. 5 ०००/- प्रती हेक्टर प्रती २ हंगाम (रु. 20 ००/- प्रती एकर) आणि कमाल रु. 25 ००० प्रती लाभार्थी.

(अनुदान परिगणनेसाठी उदाहरण: (१) एका अर्जदाराने क्ष सर्वे नंबर मधील ०.४० हे क्षेत्रावर खरीप हंगामात शून्य मशागत तंत्र अवलंबल्यानंतर त्याच क्षेत्रावर रबी हंगामात ०.४० हे क्षेत्रावर शून्य मशागतीद्वारे दुसरे पिक घेतल्यास सदर अर्जदारास ०.४० हे साठी रु. 20 ००/- अनुदान अनुज्ञेय राहिल. (२) परंतु समजा क्ष सर्वे नंबर मधील ०.४० हे क्षेत्रावर खरीप हंगामात शून्य मशागत तंत्र अवलंबल्यानंतर त्याच क्षेत्रावर रबी हंगामात ०.३० हे क्षेत्रावर शून्य मशागतीद्वारे दुसरे पिक घेतल्यास सदर अर्जदारास ०.३० हे साठी रु. 15 ००/- अनुदान अनुज्ञेय राहिल. (३) खरीप हंगामात पिक घेतल्यानंतरचा रबी हंगाम पड राहिल्यास त्यानंतरच्या खरीप हंगामातील पिकाची शून्य मशागत पद्धतीने पेरणी केल्यानंतर वरील दोन्ही उदाहरणातील परिस्थितीप्रमाणे अनुदान देय राहिल

- 3.7 तपासणी दरम्यान अर्ज केलेल्या शेताची नांगरणी केल्यास सदर बाबीखालील अनुदान देय राहणार नाही.

4 विविध स्तरावरील जबाबदारी:

4.1 लाभार्थी:

- 4.1.1 प्रकल्पांतर्गत लाभाच्या घटकासाठी अर्ज करण्याची सुविधा कृषि विभागाच्या महाविस्तार AI या अॅप मध्ये असल्याने सदर App Playstore वरून डाउनलोड करणे.
- 4.1.2 इच्छुक शेतकऱ्यांनी नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या <https://dbt-ndksp.mahapocra.gov.in/IndividualFarmer/Login> संकेतस्थळावर समूह सहाय्यकाच्या सहाय्याने अर्ज करावेत. तसेच आवश्यक कागदपत्रे ऑनलाईन अपलोड करावीत.
- 4.1.3 पात्र शेतकऱ्यांनी वरील संकेतस्थळावर विहित मुदतीत अर्ज करणे. खरीप २०२६ करिता अर्ज करण्याची मुदत १५ जुलै राहिल तर रबी २०२६ साठी अर्ज करण्याची अंतिम मुदत १५ नोव्हेंबर राहिल. विहित मुदतीनंतर अर्ज करण्याची सुविधा अपोआप बंद होईल याची नोंद घेणे. तसेच सोबत आवश्यक कागदपत्रे अपलोड करणे.
- 4.1.4 शून्य मशागत पद्धतीने लागवडीची पूर्वतयारी करण्याची जबाबदारी संबंधित लाभार्थ्यांची राहिल. सदर कामासाठी कोणतेही आगाऊ (अग्रिम) रक्कम मिळणार नाही.

- 4.1.5 निवडलेल्या क्षेत्रामध्ये बेड तयार केल्यानंतर पिकाची टोकण करण्यापूर्वी संबंधित सहाय्यक कृषि अधिकारी किंवा समूह सहाय्यक यांना कळविण्यात यावे.
- 4.1.6 कोरडवाहू आणि पाण्याचा निचरा होणाऱ्या जमिनीवर शेतकऱ्यांनी नांगरणी थांबवली असल्यास असे शेतकरी अनुदानास पात्र असतील. अशा क्षेत्रावर बेडवर लागवड करण्याची अट असणार नाही.
- 4.1.7 पिकांची उगवण होण्यापूर्वी तसेच वाढीच्या अवस्थेत तणांचा बंदोबस्त करण्यासाठी सहाय्यक कृषि अधिकारी किंवा समूह सहाय्यक यांच्या मार्गदर्शनानुसार एकात्मिक तण नियंत्रण पद्धतीचा वापर करावा. ग्रासकटरचा वापर फायदेशीर दिसत असल्यास त्याबद्दल व्यापक जनजागृती करावी.
- 4.1.8 पहिल्या वर्षी/ पहिल्या हंगामात गादी वाफ्यावर पेरणी (बेडवर) केल्यानंतर काढणीच्यावेळी पिके कोणत्याही परिस्थितीत जमिनीतून उपटू नये, तर त्यांची कापणी करावी आणि धसकटे व मुळांचा भाग तसाच ठेवावा.
- 4.1.9 खरीप व रबी हंगामात शून्य मशागतीद्वारे लागवड करावी तसेच उन्हाळी हंगामातदेखील पाण्याची उपलब्धता असल्यास पिकाची लागवड करावी परंतु कोणत्याही परिस्थितीत दोन हंगामाच्या दरम्यान नांगरणीसारखी मशागतीची कामे करू नयेत.
- 4.1.10 जेथे रुंद वरंब्यावर (बेडवर) लागवड केलेली आहे तेथे पहिल्या हंगामातील बेड न मोडता अगोदरचे पीक कापल्यानंतर पुढील पिकाची टोकण करावी. पुढील पिकाची टोकण करण्यापूर्वी आवश्यकता भासल्यास तणांचा बंदोबस्त करण्यासाठी सहाय्यक कृषि अधिकाऱ्यांच्या मार्गदर्शनानुसार योग्य तण नियंत्रण पद्धतीचा वापर करावा.
- 4.1.11 कोणत्याही परिस्थितीत नांगरणी, रोटाव्हेटरने मशागत तसेच पिकांची मुळासकट उपटून काढणी अशा प्रकारची मातीची हलवाहलव करणारी मशागतीची कामे करण्यात येऊ नयेत.
- 4.1.12 याचप्रमाणे प्रत्येक हंगामात मातीची हलवाहलव न करता पुढील पिकाची टोकण करावी.
- 4.1.13 सहाय्यक कृषि अधिकारी यांनी तयार केलेल्या व्हॉट्स अॅप ग्रुपमध्ये सहभागी होऊन पिकाच्या सपाट जमिनीवरील किंवा बेडवरील लागवडीचे पेरणी/टोकण करण्यापासून ते पीक काढणीपर्यंतचे विविध टप्प्यातील फोटो पाठवावे जेणेकरून सदर विषयातील तज्ञ याबाबत मार्गदर्शन करू शकतील.
- 4.1.14 शून्य मशागतीने दोन हंगामात पिकाची लागवड केल्यानंतर तिसऱ्या हंगामापूर्वी लाभार्थी शेतकऱ्यांनी समूह सहाय्यक/ सहाय्यक कृषि अधिकारी यांच्या सहाय्याने अनुदान मागणी ऑनलाईन पद्धतीने करावी व खालील कागदपत्रे अपलोड करावीत.
- मागील दोन हंगामात बेड न मोडता किंवा नांगरणी न करता पिकांची लागवड केली असल्याचे हमीपत्र (प्रपत्र-३).

4.2 ग्राम कृषि विकास समिती

- 4.2.1 प्रकल्प गावात हंगामाच्या सुरुवातीस शून्य मशागत पद्धतीने पेरणी करण्यासाठी गावातील जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना प्रवृत्त करावे.
- 4.2.2 इच्छुक शेतकऱ्यांचे "शून्य मशागत" बाबीचा लाभ घेण्यासाठीचे ऑनलाईन अर्ज प्राप्त करून सर्व अर्ज व अपलोड केलेली कागदपत्रे समूह सहाय्यक यांचे मदतीने छाननी करून अर्जाची अत्यल्प व अल्पभूधारक शेतकऱ्यांना, अनु.जाती/अनु.जमाती, महिला शेतकरी, दिव्यांग व इतर शेतकरी या प्राधान्यक्रमाने निवड करावी.
- 4.2.3 इच्छुक लाभार्थ्यांचे ऑनलाईन प्राप्त अर्जाच्या पात्र/अपात्रतेबाबत निर्णय घेऊन अपात्र अर्जदारांना अपात्रतेबाबत कारणासह अवगत करावे.
- 4.2.4 पूर्वसंमती प्राप्त शेतकऱ्यांना प्रत्येक हंगामापूर्वी शून्य मशागतीच्या तंत्राचा अवलंब करण्यासाठी अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या घटकांतर्गत बाबींचे सामाजिक लेखापरीक्षण करावे.
- 4.2.5 गावातून फार्मर कप स्पर्धेमध्ये भाग घेतलेल्या गटास शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.

4.3 समूह सहाय्यक

- 4.3.1 CRT अभियान मार्गदर्शक सूचनानुसार शून्य मशागत तंत्रज्ञान लक्षांक पूर्ण करणे.
- 4.3.2 गाव समूहातील शेतकरी, कृषीतार्ई, महिला शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनीचे सदस्य, ग्राम कृषि विकास समितीचे सदस्य आणि पानी फाउंडेशन मार्फत आयोजित फार्मर कप स्पर्धेत भाग घेतलेल्या गटांचे सदस्य यांना प्रत्येकी किमान ०.२० हेक्टर क्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.

- 4.3.3 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करणे.
- 4.3.4 ज्या शेतकऱ्यांनी यापूर्वी तसेच खरीप २०२६ मध्ये रुंद वरंबे तयार केले आहेत, त्या सर्व शेतकऱ्यांची SMA app वर नोंद घेणे आणि त्याच शेतकऱ्यांना वरंबे न मोडता पुढील पिकाची लागवड करण्यास प्रवृत्त करणे. असे शेतकरी सदर घटकाचे लाभार्थी होण्यास पात्र ठरत असल्याने त्यांचेकडून प्रकल्पाच्या पोर्टलवर विहित मुदतीत अर्ज केले जातील याची दक्षता घेणे.
- 4.3.5 शेतीशाळेमध्ये निवडलेल्या होस्ट व गेस्ट फार्मर यांच्याकडे किमान ०.२० हेक्टर क्षेत्रावर या तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणे.
- 4.3.6 संवर्धित शेती संशोधन प्रकल्प ज्या गावांमध्ये राबविण्यात येत आहे अशा गावांमध्ये या तंत्रज्ञानाचा जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.
- 4.3.7 कृषि विद्यापीठांच्या मार्फत प्रत्येक निवडलेल्या मोडेल व्हिलेज मध्ये या तंत्रज्ञानाचा किमान १० शेतकऱ्यांना अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.
- 4.3.8 इच्छुक लाभार्थी शेतकऱ्यांना नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या <https://dbt.mahapocra.gov.in> या संकेतस्थळावर नोंदणी व अर्ज करण्यासाठी मार्गदर्शन व मदत करावी.
- 4.3.9 सर्व ऑनलाईन प्राप्त अर्ज ग्राम कृषि विकास समितीसमोर मान्यतेसाठी सादर करणे व मंजुरी प्राप्त झाल्यानंतर तसा ठराव संकेतस्थळावर अपलोड करणे.
- 4.3.10 शेतकऱ्यांस योजनेच्या अटी व शर्ती तसेच घटकाबाबतचे आर्थिक व तांत्रिक निकष समजावून सांगावे.
- 4.3.11 पात्र लाभार्थ्यांना पूर्वसंमती बाबत अवगत करणे.

4.4 सहाय्यक कृषि अधिकारी

- 4.4.1 CRT अभियान मार्गदर्शक सूचनानुसार शून्य मशागत तंत्रज्ञान लक्षांक पूर्ण करणे.
- 4.4.2 गाव समूहातील शेतकरी, कृषीताई, महिला शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनीचे सदस्य, ग्राम कृषी विकास समितीचे सदस्य आणि पानी फाउंडेशन मार्फत आयोजित फार्मर कप स्पर्धेत भाग घेतलेल्या गटांचे सदस्य यांना प्रत्येकी किमान ०.२० हेक्टर क्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.
- 4.4.3 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करणे.
- 4.4.4 प्रत्येक गावातील इच्छुक शेतकऱ्यांना शून्य मशागत तंत्र समजावून सांगावे तसेच त्यांना प्रोत्साहनपर अर्थसहाय्याची माहिती द्यावी. अर्थसहाय्यासाठी प्रकल्पाचे डीबीटी पोर्टलवर अर्ज करण्याबाबत मार्गदर्शन करावे.
- 4.4.5 अर्जदार शेतकऱ्यांचे गावनिहाय व्हॉट्स अॅप ग्रुप तयार करावेत. शून्य मशागत या तंत्राचा प्रभावीपणे प्रसार व्हावा आणि शेतकऱ्यांना तंत्रज्ञान वापरताना येणाऱ्या अडचणीचे निराकरण व्हावे या उद्देशाने सदर ग्रुप तयार करावेत.
- 4.4.6 वरीलप्रमाणे तयार केलेल्या व्हॉट्स अॅप ग्रुपमधील शेतकऱ्यांना बेड तयार करणे पासून ते पीक काढणीपर्यंतचे विविध टप्प्यातील फोटो सदर ग्रुपमध्ये पाठविण्यास सांगावे. वेळोवेळी सदर प्लॉटला भेट देऊन शेतकऱ्यामार्फत तंत्रज्ञानाचा अवलंब केला जात आहे का याची खात्री करावी. व्हॉट्स अॅप ग्रुप वरील फोटो व मार्गदर्शनासाठी केलेले चॅट्स (Chats) संबंधित सहाय्यक कृषी अधिकारीच्या अभिलेखाचा भाग राहिल.
- 4.4.7 पात्र अर्जांच्या नियोजित प्रकल्पस्थळाची तपासणी करावी आणि नियोजित प्रकल्प स्थळ व लाभार्थी सदर घटकासाठी पात्र आहे किंवा नाही याबाबतची स्थळ पाहणी करावी.
- 4.4.8 पूर्व संमती दिल्यानंतर लाभार्थ्यांने शून्य मशागतीद्वारे सपाट जमिनीवर पेरणी किंवा बेडवर टोकण केल्याची खात्री करावी.
- 4.4.9 सलग दोन हंगामांमध्ये शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करणाऱ्या शेतकऱ्यांनी डीबीटी पोर्टलद्वारे अनुदान मागणी करणे अभिप्रेत असल्याने मोका तपासणीची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे असावी.
- प्रथम स्थळ पाहणी अर्ज केल्यानंतरच्या पहिल्या हंगामात पेरणी झाल्यानंतर करणे.
 - पहिली मोका तपासणी पुढील हंगामातील पिकाची पेरणी झाल्यानंतर करणे.

- दुसरी आणि अंतिम मोका तपासणी शेतकऱ्याने अनुदान मागणी केल्यानंतर म्हणजेच सलग तिसऱ्या हंगामातील पेरणी झाल्यानंतर करणे.

4.4.10 शून्य मशागत प्लॉटची मोका तपासणी करताना खालील बाबींची खात्री करावी.

- पाहिल्या वर्षातील/ हंगामातील पीक जमिनीतून उपटून काढलेले नसावे, त्याची धसकटे व मुळांचा भाग तसाच ठेवलेला असावा.
- नांगरणी, कुळवणी अशा प्रकारची जमिनीची अति हलवाहलव करणारी कामे केलेली नसावीत.
- तयार केलेले बेड मोडलेले नसावेत. अतिवृष्टीच्या परिस्थितीत बेडची डागडुजी केलेली असावी.
- कोरडवाहू क्षेत्र असलेल्या शेतकऱ्याने नोंदणी केलेल्या क्षेत्रामध्ये नांगरणी, कुळवणी अशा प्रकारची जमिनीची अति हलवाहलव करणारी कामे केलेली नसावीत. सदर शेतकऱ्यांना रुंद वरंबे किंवा बेड तयार करण्याचे बंधनकारक नाही.

4.4.11 अनुदान मागणीसाठी लाभार्थ्याकडून विहित नमुन्यात हमीपत्र घ्यावे व प्रमाणित करून संकेतस्थळावर अपलोड करावे.

4.4.12 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करावे.

4.4.13 अर्ज केलेल्या शेतकऱ्यांच्या प्लॉटमधील मातीची तपासणी तंत्रज्ञान अवलंब करण्यापूर्वी करावी. जर शेतकऱ्याने सदर प्लॉटमधील मातीची एक वर्षाच्या आत तपासणी केली असेल तर ती ग्राह्य धरण्यात यावी. तसेच यानंतर प्रत्येक वर्षाच्या अखेरीस मातीचा नमुना तपासून शून्य मशागतीमुळे जमिनीच्या आरोग्यावर झालेला परिणाम आजमावून पाहावा. माती तपासणीचा खर्च प्रकल्पामार्फत भागविण्यात येईल आणि यासाठी उपविभागीय कृषि अधिकारी स्तरावर निधी उपलब्ध करून दिला जाईल.

4.5 मंडळ कृषि अधिकारी

4.5.1 सहाय्यक कृषि अधिकारी यांनी ऑनलाईन अवगत केल्यानंतर मंडळ कृषि अधिकारी यांनी राबविलेल्या घटकाची २०% तपासणी करावी. सोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यात पर्यवेक्षीय तपासणी अहवाल तयार करावा. तपासणी अहवालावर लाभार्थीची स्वाक्षरी घ्यावी व त्याखाली लाभार्थीचे नाव नमूद करून तपासणी अहवाल तालुका कृषि अधिकारी यांचेकडे सादर करावा.

4.5.2 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करावे.

4.6 तालुका कृषि अधिकारी

4.6.1 CRT अभियान मार्गदर्शक सूचनानुसार शून्य मशागत तंत्रज्ञान लक्षांक पूर्ण करणे.

4.6.2 तालुक्यातील प्रकल्प गावातील शेतकरी, कृषीताई, महिला शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनीचे सदस्य, ग्राम कृषि विकास समितीचे सदस्य आणि पानी फाउंडेशन मार्फत आयोजित फार्मर कप स्पर्धेत भाग घेतलेल्या गटांचे सदस्य यांना प्रत्येकी किमान ०.२० हेक्टर क्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.

4.6.3 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करणे.

4.6.4 सर्व शेतकऱ्यांचे ऑनलाईन अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर कागदपत्रांची छानणी, ग्राम कृषि संजीवनी समितीची मान्यता व स्थळ तपासणी अहवाल विचारात घेवून अर्जाच्या पात्र अपात्रतेबाबत निर्णय घ्यावा व अपात्र असल्यास लाभार्थीस कारणासहित अवगत करावे.

4.6.5 अर्ज सादर केलेल्या पात्र शेतकऱ्यांस ऑनलाईन संमती घ्यावी.

4.6.6 लाभार्थी शेतकऱ्याने ऑनलाईन अवगत केल्यानंतर सहाय्यक कृषि अधिकारी यांचेकडून मोका तपासणी पूर्ण करून घ्यावी.

4.6.7 शेतकऱ्यास ऑनलाईन संमती देताना संमती पत्रासोबत देय अनुदानाबाबत अवगत करावे.

4.6.8 आपले कार्यक्षेत्रात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करावे.

- 4.6.9 अर्ज केलेल्या शेतकऱ्यांच्या प्लॉटमधील मातीची तपासणी तंत्रज्ञान अवलंब करण्यापूर्वी करावी. जर शेतकऱ्याने सदर प्लॉटमधील मातीची एक वर्षाच्या आत तपासणी केली असेल तर ती ग्राह्य धरण्यात यावी. तसेच यानंतर प्रत्येक वर्षाच्या अखेरीस मातीचा नमुना तपासून शून्य मशागतीमुळे जमिनीच्या आरोग्यावर झालेला परिणाम आजमावून पाहावा. माती तपासणीचा खर्च प्रकल्पामार्फत भागविण्यात येईल आणि यासाठी उपविभागीय कृषि अधिकारी स्तरावर मागणीप्रमाणे निधी उपलब्ध करून दिला जाईल.
- 4.6.10 तालुक्यामध्ये राबविलेल्या घटकाची १०% तपासणी करावी.

4.7 उपविभाग स्तर (लेखाधिकारी)

अनुदान प्रस्ताव व तपासणी अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर लेखाधिकारी उपविभाग स्तर यांनी अनुदान प्रस्ताव तपासून पडताळणी करून पात्र प्रस्तावांना उप विभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे अनुदान अदायगीसाठी शिफारस करावी.

4.8 उपविभागीय कृषि अधिकारी

- 4.8.1 उपविभागातील प्रकल्प गावातील शेतकरी, कृषीतार्ई, महिला शेतकरी गट, शेतकरी उत्पादक कंपनीचे सदस्य, ग्राम कृषी विकास समितीचे सदस्य आणि पानी फाउंडेशन मार्फत आयोजित फार्मर कप स्पर्धेत भाग घेतलेल्या गटांचे सदस्य यांना प्रत्येकी किमान ०.२० हेक्टर क्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करण्यास प्रवृत्त करणे.
- 4.8.2 पात्र लाभार्थींच्या आधार संलग्न बँक खात्यावर DBT द्वारे अनुदान अदायगी करण्यास मंजुरी द्यावी.
- 4.8.3 अर्ज केलेल्या शेतकऱ्यांच्या प्लॉटमधील मातीची तपासणी तंत्रज्ञान अवलंब करण्यापूर्वी करावी. जर शेतकऱ्याने सदर प्लॉटमधील मातीची एक वर्षाच्या आत तपासणी केली असेल तर ती ग्राह्य धरण्यात यावी. तसेच यानंतर प्रत्येक वर्षाच्या अखेरीस मातीचा नमुना तपासून शून्य मशागतीमुळे जमिनीच्या आरोग्यावर झालेला परिणाम आजमावून पाहावा. माती तपासणीचा खर्च प्रकल्पामार्फत भागविण्यात येईल आणि यासाठी उपविभागीय कृषि अधिकारी स्तरावर मागणीप्रमाणे निधी उपलब्ध करून दिला जाईल.
- 4.8.4 उपविभागांतर्गत राबविलेल्या घटकांपैकी ५% तपासणी लाभार्थ्यांना अनुदान अदायगीपूर्वी करावी.
- 4.8.5 उपविभागात हंगामाच्या सुरुवातीस प्रत्येक प्रकल्प गावांमध्ये शून्य मशागत पद्धतीने जास्तीत जास्त शेतकऱ्यांना पेरणी करण्यासाठी प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिकाद्वारे प्रवृत्त करावे.
- 4.8.6 तालुका बीज गुणन प्रक्षेत्र आणि रोपवाटिका प्रक्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राची प्रात्यक्षिके घेण्यात यावीत आणि सदर ठिकाणी शेतकऱ्यांचे अभ्यास दौरे आयोजित करावेत.

4.9 प्रकल्प संचालक (आत्मा):

- 4.9.1 जिल्ह्यामध्ये उपविभाग स्तरावर लाभार्थी निवड व अनुदान अदायगी यासह सर्व कार्यवाही मार्गदर्शक सूचनेनुसार होत असलेबाबत वेळोवेळी पडताळणी करावी.
- 4.9.2 उपविभाग स्तरावर झालेल्या कामांची आकस्मिक तपासणी करावी व विहित नमुन्यात पर्यवेक्षीय तपासणी अहवाल सादर करावा.
- 4.9.3 शेतकऱ्यांच्या उत्पादन खर्चांमध्ये मोठ्या प्रमाणात बचत करण्यासाठी आणि जमिनीची सुपीकता वाढविण्यासाठी जिल्ह्यामध्ये शून्य मशागत तंत्रज्ञानाचा अवलंब वाढविण्यासाठी विशेष मोहीम राबवावी.
- 4.9.4 कृषी विज्ञान केंद्राच्या प्रक्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्रज्ञानाची प्रात्यक्षिके आयोजित करण्यात यावीत आणि प्रात्यक्षिकाच्या प्रक्षेत्रावर प्रत्येक हंगामात शेतकऱ्यांच्या तसेच क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांच्या भेटी आयोजित कराव्यात तसेच आवश्यकतेनुसार प्रशिक्षण आयोजित करावेत .

5 प्रशिक्षण व अभ्यास दौरे:

5.1 प्रकल्प संचालक (आत्मा) स्तर :

- 5.1.1 क्षेत्रीय अधिकारी/ कर्मचारी, अर्जदार शेतकरी, ग्राम कृषि विकास समितीचे सदस्य, इच्छुक शेतकरी/ महिला गट/फार्मर कप मधील सहभागी गट, उत्पादक कंपनी यांचेकरिता शून्य मशागत तंत्राबाबत प्रशिक्षण आयोजित करावे.
- 5.1.2 प्रशिक्षणासाठी प्रस्तुत कार्यालयाकडून वेळोवेळी निर्गमित केलेले आर्थिक मापदंड लागू राहतील.

5.2 उपविभागीय कृषि अधिकारी:

- 5.2.1 अर्जदार शेतकऱ्यांसाठी व संबंधित क्षेत्रीय कर्मचाऱ्यांसाठी अभ्यास दौऱ्याचे आयोजन करावे. यापूर्वी ज्या शेतकऱ्यांनी शून्य मशागतीचा अवलंब सुरु केला आहे अशा शेतकऱ्यांच्या शेतीस अभ्यास दौरा आयोजित करावा. सदर तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्यासाठी जे प्रगत शेतकरी तसेच काही गावे पुढाकार घेत आहेत. तरी अशा ठिकाणांचा समावेश अभ्यास दौऱ्यामध्ये करावा.
- 5.2.2 महिला शेतकरी गट, शेतकरी गट, फार्मर कप मध्ये सहभागी शेतकरी गट, व शेतकरी उत्पादक कंपनी यांचे सदस्यांसाठी विशेषकरून अभ्यास दौरे आयोजित करावेत.
- 5.2.3 प्रकल्पाच्या टप्पा १ व २ मधील गावे तसेच प्रकल्पाशिवाय इतर गावांमध्ये तंत्रज्ञान अवलंब केलेल्या शेतकऱ्यांच्या शेतावर प्रकल्प गावातील शेतकऱ्यांच्या भेटी आयोजित कराव्यात.
- 5.2.4 सदर तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणाऱ्या शेतकऱ्यांचे शेतीशाळेमध्ये अनुभव कथन करण्यास आमंत्रित करणे.
- 5.2.5 अभ्यास दौऱ्यासाठी प्रस्तुत कार्यालयाकडून वेळोवेळी निर्गमित केलेले आर्थिक मापदंड लागू राहतील.

6 प्रचार व प्रसिद्धी:

1. शून्य मशागत तंत्रज्ञानाचा विविध प्रसार माध्यमातून व्यापक प्रसार करण्यात यावा.
2. ग्रामपंचायतीच्या तसेच सार्वजनिक ठिकाणी माहिती फलकावर प्रसिद्धी द्यावी.
3. समाज माध्यमे, स्थानिक वृत्तपत्र, आकाशवाणी, वृत्त वाहिनी याद्वारे प्रसिद्धी द्यावी.
4. <https://www.youtube.com/@PoCRAMaharashtra/playlists> या युट्यूब चॅनेल वर सदर तंत्रज्ञानाचे व्हिडीओ उपलब्ध आहेत.

७. सनियंत्रण व मूल्यमापन

जागतिक बँकेने निर्धारित केलेल्या निर्देशांकाच्या आधारे या घटकाचे मूल्यमापन करण्यात येईल. यासाठी लाभार्थ्यांनी अवलंब केलेली कार्यपद्धती मार्गदर्शक सूचनानुसार आहे किंवा कसे याबाबतची माहिती घेतली जाणार असून त्यासाठी रँडम पद्धतीने शेतकऱ्यांची निवड केली जाणार आहे. तसेच मूल्यमापनासाठी हंगामाच्या/वर्षाच्या अखेरीस त्याच पद्धतीने शेतकऱ्यांची निवड करून आवश्यक माहिती संकलित करण्यात यावी.

वरीलप्रमाणे शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास प्रोत्साहन या घटकाची अंमलबजावणी करण्यात यावी. सदर मार्गदर्शक सूचना प्रकल्पाच्या <https://mahapocra.gov.in> या वेबसाईटवर उपलब्ध आहेत.

प्रपत्र १

शून्य मशागत तंत्रातील महत्वाचे टप्पे

पहिला हंगाम

1. सुरवातीला एकदाच जमीन नांगरून भूसभूशीत करून घ्यावी.
2. कोरडवाहू क्षेत्र असेल तर त्यावर टोकण पद्धतीने लागवड किंवा पेरणी करावी.
3. मध्यम ते भारी जमीन असेल आणि पाण्याची सोय असेल तर रूंद वरंबा (बेड) तयार करावेत.
4. बेड तयार करणे : पहिल्या हंगामात रूंद वरंबे (बेड) तयार करून घ्यावेत. बेडचा आकार ३.५ ते ४ फुट रूंद व अर्धा ते पाउण फुट उंच ठेवावा.
5. टोकण पद्धतीने लागवड करणे : रूंद वरंब्यावर बियाण्याची टोकण पद्धतीने लागवड करावी.
6. तणांचे नियंत्रण: एकात्मिक तण व्यवस्थापन पद्धतीचा वापर करून पिकातील तण नियंत्रण करावे. उभ्या पिकात तणांचा प्रादुर्भाव वाढल्यास खुरपणी, कोळपणी करावी, ब्रश कटर ने तण कापावे किंवा शिफारस केलेली निवडक तणनाशके वापरावीत. कोणत्याही परिस्थितीत तणे उपटून काढू नयेत.
7. पिकांची काढणी: काढणीच्यावेळी पिके कोणत्याही परिस्थितीत जमिनीतून उपटू नये, तर त्यांची कापणी करावी आणि धसकटे व मुळांचा भाग तसाच ठेवावा.

दुसरा हंगाम

8. कोरडवाहू क्षेत्रावरील पहिल्या पिकाची कापणी केल्यानंतर कोणतीही मशागत न करता जमीन तशीच ठेवावी आणि तणांचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणावर झाला असल्यास अनिवडक तणनाशक वापरून तण जाग्यावरच मारावे. पिकाचा पट्टा आणि तणाचा पट्टा वेगळा असल्यामुळे ज्या भागात अगोदर तण होते त्या पट्ट्यात पुढील पिकाची पेरणी किंवा टोकण करावी. यामुळे तणांचे कुजलेले अवशेष सेंद्रिय खत स्वरूपात पिकाला अन्नद्रव्ये उपलब्ध करून देतात.
9. बेडवर पुढील पिकाची लागवड: पहिल्या हंगामात तयार केलेले बेड न मोडता अगोदरचे पिक कापल्यानंतर पुढील पिकाची टोकण करावी. गरज पडल्यास बेडची डागडुजी करावी. तणांचा जास्त प्रादुर्भाव असल्यास अनिवडक तणनाशकाची फवारणी करून तण जाग्यावरच मारावे. नंतर त्या ठिकाणी पुढील पिकाची टोकण करावी.
10. पिकांची काढणी: काढणीच्यावेळी पिके कोणत्याही परिस्थितीत जमिनीतून उपटू नये, तर त्यांची कापणी करावी आणि धसकटे व मुळांचा भाग तसाच ठेवावा.

तिसरा हंगाम

11. वरीलप्रमाणेच कार्यपद्धती अवलंब करावी.
12. कोणत्याही हंगामाच्या सुरवातीला जमिनीची हलवा हलव टाळणे: कोणत्याही परिस्थितीत नांगरणी किंवा कुळवणी ही पूर्वमशागतीची कामे करण्यात येऊ नयेत. शून्य मशागतीमुळे जमिनीमध्ये गांडूळांची वाढ मोठ्या प्रमाणात होत असल्याने आणि सूक्ष्मजीवांचे प्रमाण वाढल्याने जमीन नैसर्गिकरित्या भूसभूशीत राहते.

शून्य मशागतीचे फायदे

1. पिकाची व तणांची मुळे जमिनीत राहिल्यामुळे जमिनीतील सेंद्रिय कर्बाचे प्रमाण जलद गतीने वाढते.

2. सेंद्रिय पदार्थांची मातीमध्ये दीर्घकालीन साठवण होते.
3. सेंद्रिय कर्बाची उपलब्धता झाल्याने ओलावा टिकून राहतो
4. मातीतील उपयुक्त सूक्ष्मजीवांच्या संख्येत वाढ होते.
5. विपुल प्रमाणात जमिनीमध्ये गांडूळांचा संचार सुरु होतो.
6. मातीचे तापमान नियंत्रित राहते.
7. मातीच्या कणांची रचना सुधारते.
8. जमिनी भेगाळण्याचे प्रमाण कमी होते
9. जमिनीची धूप कमी होते.
10. पिकाच्या मुळाशी वायू आणि पाणी यांचे प्रमाण योग्य राहते.
11. बाष्पीभवनाचा वेग कमी होते
12. पावसाचे पाणी भूगर्भात झिरपण्याचे प्रमाण वाढते.
13. पावसातील खंड किंवा अतिवृष्टी या दोन्ही विपरीत परिस्थितीत पिके तग धरून राहतात.
14. पिकावर रोग किडींचा प्रादुर्भाव कमी होतो.
15. दोन पिकांमधील मशागतीचा वेळ वाचून पुढच्या पिकाची लवकर लागवड करणे शक्य होते.
16. मशागत खर्च लक्षणीयरीत्या कमी होऊन एकूणच उत्पादन खर्चामध्ये बचत होते.
17. पिकांच्या उत्पादकतेमध्ये वाढ होते.
18. उत्पादनाचा दर्जा सुधारतो

प्रपत्र- २
पर्यवेक्षीय तपासणी अहवाल

१.	तपासणी दिनांक	
२.	तपासणी अधिकारी	श्री/श्रीमती
३.	पदनाम	
४.	तपासणी वेळी उपस्थित इतर अधिकारी / कर्मचारी	१. श्री/श्रीमती पदनाम: २. श्री/श्रीमती पदनाम:
५.	लाभार्थ्याचे नाव	श्री/श्रीमती: _____ सर्वे नं./गट न. _____ वर्गवारी: _____ (अ.जा./अ.ज./सर्वसाधारण/इतर मु.पो. _____ ता. _____ उपविभाग _____ जि. _____
६.	बाब	शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास प्रोत्साहन
७.	हंगाम	पहिला हंगाम - खरीप/ रबी/उन्हाळी दुसरा हंगाम - खरीप/ रबी/उन्हाळी
८.	पेरणी तपशील	१. पिकाचे नाव (पहिला हंगाम) - शून्य मशागत ने पेरणी क्षेत्र - __हे. __आर २. पिकाचे नाव (दुसरा हंगाम) - शून्य मशागत ने पेरणी क्षेत्र- __हे. __आर ३. शून्य मशागत द्वारे एकूण पेरणी क्षेत्र- __हे. __आर.
९.	लाभार्थ्यास देय अर्थसहाय्याची रक्कम रु.	
१०.	तपासणी मध्ये अर्थसहाय्याची परिगणना बरोबर केलेली आहे काय ?	होय/नाही
	नसल्यास तफावत रक्कम रु.	
११.	मार्गदर्शक सूचनेप्रमाणे कार्यवाही करण्यात आलेली आहे काय ?	होय/नाही
१२.	लाभार्थ्याचे सर्वसाधारण अभिप्राय	

तपासणी अधिकारी, श्री.
पदनाम.

(स्वाक्षरी)

इतर अधिकारी श्री.

पदनाम.

(स्वाक्षरी)

लाभाथ्याची/ लाभार्थी प्रतिनिधीची स्वाक्षरी

(नाव.....)

प्रपत्र - ३

हमीपत्र

मी _____, गाव _____, तालुका _____ या गावातील रहिवाशी असून नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत शून्य मशागत तंत्रज्ञान अवलंबण्यास प्रोत्साहन या बाबीसाठी डीबीटी वर अर्ज केलेला आहे. सदर बाबीकरिता अर्थसहाय्य मिळण्यासाठी लागू असणारे निकष मला माहित आहेत. त्याप्रमाणे मी खालीलप्रमाणे माझ्या जबाबदाऱ्या पूर्ण केलेल्या आहेत.

1. मागील २ सलग हंगामामध्ये मी हे क्षेत्रावर शून्य मशागत तंत्राचा अवलंब करून पिकांची लागवड केलेली आहे. काढणीच्यावेळी पिकांची कापणी केलेली आहे आणि पिकांची मुळे जमिनीतून उपटून काढलेली नाहीत.
2. मागील हंगामातील रुंद वरंबे न मोडता या अगोदरचे पीक कापल्यानंतर पुढील पिकाची/पिकांची टोकणकेलेली आहे. तसेच वाफ्यांची फक्त डागडुजी केली आहे. (कोरडवाहू क्षेत्रासाठी हे लागू नाही)
3. सदर क्षेत्रामध्ये नांगरणी, कुळवणी अशा प्रकारची मशागतीची कामे केलेली नाहीत.
4. सदरील क्षेत्राची माती तपासणी करून घेतली असून तपासणी अहवाल (सॅद्रिय कर्ब विश्लेषणासह) अपलोड केला आहे.

तरी मला सदर बाबीसाठी लागू असणारे अनुदान मिळावे. जर सदर माहिती चुकीची आढळल्यास अनुदानापोटी मिळालेली संपूर्ण रक्कम व्याजासह एकरकमी वसूल करण्यास माझी विनाशर्त अनुमती आहे असे मी यापत्राद्वारे हमी देत आहे.

लिहून देणार

सही/अंगठा-

दि. -

(नाव-_____)